

vaig dir-que semblava que'm guinyava l'ull?», MVayreda (*Puny.*, § 15, p. 232); se sent així en ross., *dələira* Èvol (1959), i això té gran extensió en gascó pirinenc, a partir de l'aranès *deláze* id. (*delá*+*azé*=ahir) (en el qual la contracció de les dues *aa* en una ⁵ de llarga ha determinat el desplaçament conegut de l'accent a la manera del val. *dèsset* < *de(z)-e-set*). Comparable amb això és l'expressió *l atr áy delá* 'ara fa dos anys', Pinell de Solsonès, 1964.

M'inclino, en canvi, a creure que no té relació amb ¹⁰ *dellà* l'expressió adverbial mallorquina *delai-delai*: «L'altre dia anant-me'n *delay-delay*, trop un amic ---», AMAlcover (BDLC XI, 323). Per més que *allà* té en oc. ant. la forma *lai* (i *dellà* és *delai*) sembla que no es tracta d'això ni de cap idea locativa sinó d'una locu- ¹⁵ ció adverbial però de significat modal (i de matís afectiu) més aviat amb un valor comparable al de 'caminar *trico-trico*, *xano-xano*, *hala-hala*' i semblants sense excloure que Alcover vagi creure que tenia relació amb oc. *de-lai* ILLAC (i qui sap si cedint a alguna ²⁰ influència semàntica en aquest sentit); però potser la relació més vàlida era amb *da-li*, *da-li* (a base d'una variant *da-la-hi*) o amb influència de *ai* exclamació; cf., en efecte, *anar dali-dali* 'a poc a poc, però sense aturar-se gens' (AlcM, s. v.); men. «*dáixo-dáixo*»: 'a ²⁵ poc a poc, sense aturar-se' (Ferrer Guinart, *Rond. Men.*, 217) (si no ho recordo malament també existeixen en alguna banda *deng-deng* i *degu-degu* amb papers comparables).

Combinacions com *allà dalt* apareixen reemplaçades ³⁰ per l'ordre invers en algunes zones de la Muntanya catalana: p. ex. a Osona: *dalt alà* (amb *t* sensible) a St. Martí de Sobremunt (1964).

Amb la forma *alli* i semblants s'han fet certes innovacions, de gènesi analògica i d'un tipus que podríem anomenar anòmal. Així en particular les creacions del llenguatge familiar consistents en prolongacions. En lloc d'*així* s'ha dit *aixins*, *aixina*, *aixines*; en lloc de *alli*, almenys amb caràcter afectiu, diuen *allines* (i sovint en diminutiu *allimetes*) a Eivissa (StCarles de ³⁵ Peralta, 1963).

Diferent i més curiosa, si bé dintre del mateix ordre d'idees, és la innovació en virtut de la qual es forma un terme contraposat a *així*, com a adverbi de mode: en certes varietats valencianes diuen *aixina* o *allana* 'd'aquesta o d'aquella manera' («no sé si ho diuen *aixina* o *allana*», Sueca, 1962);⁴⁰ en el català central la innovació popular és *així* o *aixà* i aqueixa innovació degué pendre començament en dates força remotes, car una altra forma d'això la veiem ja en Eiximenis: «orant --- estigua ajonoylat, o en peus, o adés *axí* adés *allí*, segons que mils s'i troba», «tu às fet *axí* e *allí*, e est aytal e aytal, e yo no», *Llibre de les Dones*, cap. 351 i 254 (ms. A, f° 239v2, 178v1), anàlogament *axí* o *allí* 'així o aixà', *axí ne allí* (cap. 195, ⁴⁵ 305, f° 139r2, 209r2).

No cal que ens entremquem gaire, perquè això ja és molt conegut i divulgat, en les expressions que amb caràcter aproximat de «mot vicari» serveixen per ⁵⁰ substituir (sense acabar de dir res clarament) un altre

mot, especialment un substantiu concret: «*d'allò...*», «*d'això...*» (p. ex. «dóna'm el *daixò*», «un *dallò* que no m'agradava gaire», etc.);⁹ la innovació encara més vulgar, en aquest terreny, és dir un *daixons*, un *dallonses*, etc., vulgarismes molt estesos en diverses regions de la llengua, i especialment en el llenguatge de les ciutats, incloent-hi el poble rude de Barcelona, però que es poden retrobar bastant pertot amb algunes variants: *al dəlónsis*, Prats de Molló, 1959.

CPT. de (A)llà. *Lladoncs* 'llavors': «si la fila --- fa nuil pecad --- *ladonc* la mare deu pregar», *Hom. d'Org.* (8r14), del qual ja he tractat a *DONCS*. *L(l)äins* 'dins, a dins' [«Adam --- Déus --- l'avia pausat en paradís: anc aizò no-l ne garí que-l Diable --- no-l enganàs *laintz* en paradís», *Hom.*], compost amb *intz* = *dins*, paral·lel al fr. ant. *laienz* (després *léans*), oc. ant. *läins/laiens*, gascó (i aran.) *laguens* (aquest, de ILLAQUE INTUS). «Si cases --- volen caure --- enaxí que a les cases de son veí --- poguessen don donar, e a les ²⁰ coses que són *läins*», *CosíTort.*, Ol., p. 135; «dix axí què tots sels de *läins* ho oíran», Reixac (*Questa*, 7.8).

Un altre adverbí de lloc d'aquesta arrel és *allèn*, provinent del ll. ILLINC 'd'allà' [S. XIII, Desclot]: sentit que més sovint evoluciona convertint-se en 'per ²⁵ allà' o 'més enllà de', mot paral·lel al port. *além* i cast. ant. *allén* (generalment aglutinat en la forma *allende* < *allén de X*), it. ant. *linci*.

Amb oficis concretats vàriament: 1) 'per allà entorn' «donaren-li ben 3 o 4 batalles --- e veheren que ³⁰ massa ·ls costaria, no-y combatéran pus, mas atendarense *allent* prop aquella nit», Desclot (var. *allent*, *allens*, etc., *NCL*, IV, 137.25). 2) 'Més enllà' o 'per allà': «quant les galeres dels Catalans foren partides de Mecina e foren vengudes a Palerm, no havia més de dos jorns que les galeres dels Prohençals eren passa- ³⁵ des *allens* e feyen la via de Tràpena», id. (ed. Buchon, 213); 'per allí': «lo rey de França poria entrar en breu en Catalunya, sobre hun pas qui és sobre la vila de Peralada, per tal com les gents de Catalunya ne-l rey de Aragó no-s sospitava que *allens* poguessen entrar», id. (id., 290); «per tempesta de temps, se meteren ab lur fusta en qualque esperagol d'una poca e deserta illa; e estant aquí, sant Cebrià isqué en terra per recrear; e passejant *allèn*, veé un pobre hom qui estava assegut a la vora d'un pou ---», Eiximenis, *D. Comp.* (*NCL*, 120); «interrogada si ve altri *alèn* entorn que-u hagués pogut veure axí com ella», doc de Segarra a. 1396 (*BABL* x, 415); «passà *allén* lo fill de Déu, e pres la color de la finestra, e, no rompent, ⁴⁰ passà per la porta virginal», «si hu de nosaltres erra lo camí --- li diu que no vaje per *allén*, que lo camí ha errat ---», StVicentF (*Quar.*, 123.93, 4.112); «quan lo leó venie e passave per *allén* e-l trobave, vet que l'adorave», id. (vol. Harrison, 91v12); «estant ab les ovelles, veus que-ls prefet de Roma passave per *allén*», id. (*Serm.* II, 172.29).

3) En fi, podia ser 'més enllà, de la banda d'enllà': «si-m trob en punt que dolor no m'acorde, / ja tinch senyal ab que a dolor torne: / recort sos fets d'amor e *allens* borne, / d'ací scapan ---», Ausiàs (97.107);